

Umhverfis- og tæknisvið Uppsveita
Vigfús Þór Hróbjartsson
Dalbraut 12
840 Laugarvatn

Reykjavík, 30. ágúst 2021
UST202106-288/A.Þ.
10.04.02

Efni: Tillaga - Aðalskipulag Ásahrepps 2020 - 2032 - heildarendurskoðun

Vísað er til erindis skipulagsfulltrúa Uppsveita er barst 24. júní þar sem óskað er umsagnar Umhverfisstofnunar um tillögu að aðalskipulagi Ásahrepps 2020 - 2032 en um heildarendurskoðun er að ræða.

Í greinargerð kemur fram að Ásahreppur er vestasta sveitarfélagið í Rangárvallasýslu en skipulagssvæðið er tvískipt og er svæði í byggð 138 km² en svæði á Holtamannaafretti um 2880 km².

Meginstefna skipulagsins er að skapa góð skilyrði fyrir mannlíf og atvinnulíf til framtíðar og gera búsetu eftirsóknarverða en þetta verður útfært með skynsamlegri landnýtingu þar sem stuðlað er að sjálfbærri nýtingu vistkerfa og bindingu kolefnis. Orkuframleiðsla er vistvæn og stuðlað verður að grænum samgöngum og útivistarmöguleikum.

Umhverfisstofnun bendir á að stofnunin veitti umsögn um lýsingu aðalskipulagsins þann 28. apríl 2020. Tekið var tillit til athugasemda stofnunarinnar að flestu leyti en stofnunin gerir eftirfarandi athugasemdir.

Pauleldi

Í greinargerð (bls. 12) segir að lyktarmengandi starfsemi, s.s. eldihús alifugla, loðdýra og svína skuli staðsett í a.m.k. 250 m fjarlægð frá annarri byggð. Staðsetningu eldihúsa skuli skoða í hverju tilfelli fyrir sig og meta m.a. út frá áætluðum fjölda dýra, ríkjandi vindátt og náttúrufarslegum aðstæðum.

Umhverfisstofnun bendir á að hægt er að vísa í skipulagsáætlunni í 6. gr. reglugerðar nr. 520/2015 um eldihús alifugla og svína þar sem fjallað er um fjarlægðir.

Efnistaka

Í greinargerð (bls. 18) segir að landeiganda er heimilt að taka efni til eigin nota án þess að fá framkvæmdaleyfi eða að náma sé skilgreind í aðalskipulagi.

Umhverfisstofnun bendir á að í 13. gr. skipulagslaga nr. 123/2010 um framkvæmdaleyfi segir: „Þó er eiganda eða umráðamanni eignarlands heimil án leyfis minni háttar efnistaka til eigin nota nema um sé að ræða náttúruverndarsvæði eða jarðminjar eða vistkerfi sem njóta verndar skv. 61. gr. laga um náttúruvernd.“

Umhverfisstofnun bendir á að mikilvægt er að skilgreina hvað átt er við með orðalaginu til eigin nota og hvernig sveitarfélagið hyggst framfylgja stefnunni, þá sérstaklega varðandi efnistöku á verndarsvæðum.

Í tillögunni er gert ráð fyrir auknum fjölda náma í afréttinum. Umhverfisstofnun bendir á mikilvægi þess að gerðar séu kröfur um að þær séu sem minnst sýnilegar úr alfaraleið. Að mati Umhverfisstofnunar eru námur sem eru á svæðinu í dag hafi þónokkur áhrif á ásýnd svæðisins. Námurnar eru mjög stórar og sýnilegar úr alfaraleið. Umhverfisstofnun bendir á mikilvægi þess að leggja þarf áherslu á að þegar námur séu opnar að gerðar séu ráðstafanir til að minnka neikvæða ásýnd og fela námurnar eins vel og kostur er á meðan þær eru í notkun. Auk þess þarf að leggja áherslu á að þegar námuvinnsla er lokið að gengið sé frá þeim um leið og þær aðlagðar umhverfinu eins og kostur er. Umhverfisstofnun bendir á að námur, sem eru á svæðinu núna, hafa verið opnar í áratugi og sumar þeirra staðið ónotaðar í mörg ár.

Fráveita

Í greinargerð (bls. 29) segir að öll byggð í sveitarfélaginu hafi viðurkenndar rotþrær. Umhverfisstofnun vill vekja athygli á að þar sem talað er almennt um hreinsun fráveituvatns ætti frekar að nota orðið fráveita í stað rotþróar þar sem rotþró er aðeins einn hluti hreinsunar og er ekki nægjanleg sem hreinsun frá einstaka húsum. Þá ætti að tala um rotþró og siturlögn eða það sem betra er, hreinsivirki, sem nær yfir allan búnað til hreinsunar á skólpi.

Umhverfisstofnun bendir á að öll fráveita skal vera skv. reglugerð nr. 798/1999 um fráveitur og skólp.

Vindorkuver

Í tillögunni er gert ráð fyrir iðnaðarsvæði (I12) fyrir vindorkuver þar sem hæð vindmylla getur verið allt að 150 m. Í greinargerð kemur fram að vindlundurinn muni ekki hafa áhrif á víðerni eða ósnortið og náttúrulegt yfirbragð. Að mati Umhverfisstofnunar er ljóst að framkvæmdin mun hafa veruleg áhrif á ásýnd svæðisins og vera einkennandi í landslagi. Vindmyllurnar verða líklegast sýnilegar á stóru svæði, m.a. frá friðlandinu að Fjallabaki. Í leiðbeiningariti Skipulagsstofnunar, sem nefnist *Um skipulag og vindorkunýtingu*¹, segir að *í allt að 16 km fjarlægð séu vindmyllur mjög áberandi og geti verið ráðandi í landslagi.*

Umhverfisstofnun vill vekja athygli á að um 10 km eru frá iðnaðarsvæðinu að friðlandinu að Fjallabaki og um 14 km frá fjallinu Löðmundi þar sem er útsýnisstaður. Megineinkenni friðlandsins eru fjölbreytt landslag og landslagsheildir, mikill breytileiki jarðminja og jarðhitafyrirbæra, sérstakt en viðkvæmt lífríki, víðerni, kyrrð og litadýrð. Markmið friðlýsingarinnar er að vernda þessar sérstæðu jarðminjar, landslag, lífríki og ósnortin víðerni svæðisins. Að mati Umhverfisstofnunar mun vindorkugarðurinn hafa neikvæð áhrif á upplifun gesta sem heimsækja friðlandið og því rýra verndargildi svæðisins.

Í kafla 1.4.1 í landsskipulagsstefnu 2015 – 2026 segir að *Meiri háttar mannvirkjagerð verði beint að stöðum sem rýra ekki víðerni eða landslagsheildir hálendisins.*

¹ <https://www.skipulag.is/media/pdf-skjol/Um-skipulag-og-vindorkunyingu.pdf>

Umhverfisstofnun telur að fyrirhugaður vindmyllulundur sé ekki í samræmi við leiðarljós landsskipulagsstefnu.

Umhverfisstofnun vill vekja athygli á að þær vindmyllur sem staðsettar eru í Búrfellslundi valda neikvæðum sjónrænum áhrifum. Til að mynda í myrkri eru mjög sterk blikkandi ljós sem hafa mjög neikvæð áhrif á upplifun á svæðinu þar sem þau sjást í margra kílómetra fjarlægð.

Skýringaruppdrættir

Umhverfisstofnun bendir á að á skýringaruppdrætti 5 sem nefnist: „Vernd skv. 61. gr. náttúruverndarlaga“ eru sýndar vistgerðir með mjög hátt verndargildi, stærri en 2 ha. Umhverfisstofnun bendir á að eðlilegra væri að sýna votlendi sem fellur undir 61. gr. náttúruverndarlaga, en hægt er að sjá og nálgast lýsigögn votlendisins á heimasíðu Náttúrufræðistofnunar Íslands <https://serstokvernd.ni.is/>

Umhverfisstofnun bendir á að óbyggð víðerni falla ekki undir 61. gr. náttúruverndarlaga. Óbyggð víðerni eru skilgreind í kafla I í náttúruverndarlögum og fjallað er um verndarmarkmið þeirra. Auk þess má friðlýsa óbyggð víðerni á grundvelli 46. gr. náttúruverndarlaga.

Sama á við um skýringaruppdrátt 6 varðandi votlendið, en ekki allar vistgerðirnar sem sýndar eru á uppdrættinum falla undir 61. gr. náttúruverndarlaga.

Vegir í náttúru Íslands

Umhverfisstofnun bendir á að skv. 2. mgr. 32. gr. laga nr. 60/2013 um náttúruvernd skulu sveitarfélög við gerð aðalskipulags gera tillögu að skrá á stafrænum kortagrunni um vegi aðra en þjóðvegi í náttúru Íslands þar sem umferð vélknúinna ökutækja er heimil. Sveitarfélög skulu í tillögunni flokka vegina í samræmi við flokkun skv. 4. gr. reglugerðar nr. 260/2018 um vegi í náttúru Íslands.

Slík vegaskrá er jafnframt háð samþykki Umhverfisstofnunar þegar svæði liggja innan friðlýstra svæða eða annarra stjórnvalda þjóðgarða þegar við á. Umhverfisstofnun bendir á nauðsynlegt sé að við vinnslu skipulagstillögunnar verði haft samráð við stofnunina við gerð tillögu að vegaskrá.

Í tillögunni er lagður fram skýringaruppdráttur þar sem segir að slóðar innan friðlands Þjórsárvera eru flokkaðir í samræmi við friðlýsingarskilmála. Umhverfisstofnun bendir á að fyrirhugaður stofnvegur á hálendi, sem liggur vestan Kvíslavatns og að hluta til í gegnum friðlandið í tillögunni, er skilgreindur sem F1 í friðlýsingarskilmálum. Auk þess eru innan friðlandsins vegir sem stofnunin telur að þurfi að meta og yfirfara á samráðsfundi með sveitarfélaginu.

Umhverfisstofnun bendir á að með umsögn þessari er stofnunin ekki að samþykkja vegi innan náttúru Íslands skv. 32. gr. laga nr. 60/2013 um náttúruvernd.

Stjórn vatnamála

Umhverfisstofnun bendir á að nú er unnið að innleiðingu laga nr. 36/2011 um stjórn vatnamála. Markmið laganna er að vernda vatn og vistkerfi þess, hindra frekari rýrnun vatnsgæða og bæta ástand vatnavistkerfa til þess að vatn njóti heildstæðrar verndar. Jafnframt er lögnum ætlað að stuðla að sjálfbærri nýtingu vatns og langtímavernd vatnsauðlindarinnar. Umhverfisstofnun bendir á mikilvægi þess að tekið sé tillit til ákvæða laganna í tillögunni og vill stofnunin benda á vefsíðuna www.vatn.is.

Lögin ná yfir grunnvatn og allt yfirborðsvatn (þ.e. straumvötn, stöðuvötn, árósavatn og strandsjó, auk jökla). Þau mynda ramma utan um aðra löggjöf er varðar verndun vatns. Til að ná fram markmiðum laganna skal vinna vatnaáætlun, aðgerðaáætlun og vöktunaráætlun en þessar áætlanir fóru í opinbera kynningu í desember 2020 og er áætlað að þær verði staðfestar 2022. Settar hafa verið tvær reglugerðir, reglugerð nr. 935/2011 um stjórn vatnamála og reglugerð nr. 535/2011 um flokkun vatnshlota, eiginleika þeirra, álagsgreiningu og vöktun. Hægt er að sjá skilgreind vatnshlot á vefsíðunni <https://vatnshlotagatt.vedur.is/>.

Þungamiðjan í lögum um stjórn vatnamála er sú krafa að öll vatnshlot skulu vera í a.m.k. góðu vistfræðilegu ástandi (yfirborðsvatn), góðu efnafræðilegu ástandi (yfirborðsvatn og grunnvatn) og hafa góða magnstöðu (grunnvatn) ásamt þeirri kröfu að vatnsgæði rýrni ekki. Manngerð og mikið breytt yfirborðsvatnshlot skulu hafa gott vistmegin og efnafræðilegt ástand þeirra skal vera gott. Þetta eru þau umhverfismarkmið sem öll vatnshlot eiga að uppfylla.

Umhverfisstofnun bendir á að efnistaka getur valdið vatnsformfræðilegu álagi á lífríki straumvatna, fráveita getur valdið álagi á viðtaka þrátt fyrir ítarlega hreinsun og virkjanir flokkast sem vatnsformfræðileg breyting á vatnshloti, en slíkar breytingar geta valdið álagi á vistfræðilegu ástand vatnshlotsins.

Umhverfisstofnun bendir á að í 28. gr. laga nr. 36/2011 um stjórn vatnamála segir, þar sem fjallað er um réttaráhrif vatnaáætlunar, að opinberar áætlanir á vegum stjórnvalda, svo sem vegna skipulagsmála, náttúruverndar, orkunýtingar og samgangna, skuli vera í samræmi við þá stefnumörkun um vatnsvernd sem fram kemur í vatnaáætlun. Við endurskoðun eða breytingu skipulagsáætlunar sveitarfélags skal, þegar við á, samræma skipulagsáætlunina vatnaáætlun innan sex ára frá staðfestingu vatnaáætlunar.

Náttúruminjaskrá

Umhverfisstofnun bendir á að innan sveitarfélagsins er svæði á náttúruminjaskrá sem nefnist Tungnafellsjökull og Nýidalur (Jökuldalur) og er númer 702 sem aðrar náttúruminjar.² Svæðið afmarkast af jöklinum ásamt undirhlíðum Tómasarhaga, Nýjadal og jarðhitasvæðinu í Vonarskarði. Svæðinu er lýst sem fjölbreytilegu landslagi með fögrum og sérstæðum gróðurvinjum.

Virðingarfyllt

Axel Benediktsson
sérfræðingur

Agnes Þorkelsdóttir
sérfræðingur

² <https://natturuminjaskra.ni.is/>